

Lise Öğrencilerinin Demokratik Okul Kültürü Algılarının İncelenmesi

Examining High School Students' Perceptions of Democratic School Culture

Kübra Atalay Kabasakal¹, Sakine Göçer Şahin², Hülya Kelecioğlu³, Selahattin Gelbal⁴, Burcu Atar⁵, Nuri Doğan⁶

Öz

Bu araştırmanın amacı, liselerde öğrenim gören öğrencilerinin demokratik okul kültürü algılarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu çalışmada ilk olarak lise öğrencilerinin demokratik okul kültürü algılarını ölçmek amacıyla "Demokratik Okul Kültürü Ölçeği" araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. 307 öğrenciye uygulanan 46 maddelik 5'li Likert tipi ölçekten elde edilen verilere açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucu ölçeğin 26 maddeden oluşan tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu ortaya konmuştur. Ölçeğin güvenirliğini saptamak için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı, 0.944 olarak bulunmuştur. AFA sonucunda belirlenen tek faktörlü yapının geçerliğine kanıt elde etmek amacıyla 325 lise öğrencisinden oluşan başka bir gruptan toplanan verilere doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. DFA'dan elde edilen uyum ve hata indeksleri, modelin kabul edilebilir bir uyuma sahip olduğunu göstermiştir. Lise öğrencilerinin demokratik okul kültürü algıları ayrıca çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma bulguları, öğrencilerin demokratik okul kültürü algılarının cinsiyete, kardeş sayısına, baba eğitim durumuna göre farklılaşmadığını ancak öğrencilerin devam ettikleri okul türüne, kurum türüne, sınıf düzeyine, anne eğitim durumu ve gelir düzeyine göre farklılaştığını göstermiştir. Elde edilen sonuçların, öğrencilerin demokratik okul kültürü algısını etkileyen dinamiklerin belirlenmesine, buna dayanarak eğitim ortamlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim programlarının geliştirilme sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Demokrasi, demokratik eğitim, okul kültürü

Abstract

This research aims at analysing high school students' perceptions of democratic school culture from several variables. At first, for the purpose of measuring the students' perceptions of democratic school culture "Democratic School Culture Scale" had been developed by the researchers. The exploratory factor analysis (EFA) was conducted for the data obtained through the 5-pointed Likert type scale of 46 items which was applied to 307 students. Following the factor analysis, it was exhibited that the scale had a 26-item, single-factor construct. Cronbach Alpha coefficient calculated for determining the scale reliability was found to be 0.944. In order to obtain evidence for the validity of the single-factor construct which had been found in consequence of the EFA conducted in the pilot study, the confirmatory factor analysis (CFA) was done for the data collected from another group of 325 high school students. The fit and error indices obtained from the CFA demonstrated that the model had an acceptable fit. Based on the findings obtained, it was concluded that the scale developed was capable of exhibiting students' perceptions of democratic school culture in a reliable and valid manner. The findings obtained have revealed that the students' perceptions of democratic school culture do not differ on the basis of gender, the number of brothers and sisters, or father's education level whereas their perceptions differ according to the type of school that they attend, the type of the institution, the grade level, mother's education level, and to the family income. It is believed that the conclusions reached will contribute to determining the dynamics influential in students' perceptions of democratic school culture and to revising the educational settings based on it, and thus to the development process of the curricula.

Keywords: Democracy, democratic education, school culture

Received: 16.01.2015 / Revision received: 25.05.2015 / Second revision received: 17.08.2015 / Approved: 21.08.2015

¹Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ankara, katalay@hacettepe.edu.tr, ²Araş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Ankara, sahin@hacettepe.edu.tr, ³Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ankara, hulyaebb@hacettepe.edu.tr, ⁴Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ankara, gelbal@hacettepe.edu.tr, ⁵Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ankara, burcuat@hacettepe.edu.tr, ⁶Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ankara, nurid@hacettepe.edu.tr

Atf için/Please cite as:

Atalay-Kabasakal, K., Göçer-Şahin, S., Kelecioğlu, H., Gelbal, S., Atar, B. ve Doğan, N. (2015). Lise öğrencilerinin demokratik okul kültürü algılarının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 21 (2), 247-270. doi: 10.14527/kuey.2015.010

Giriş

Çağdaş eğitimin hedefleri arasında topluma karşı sorumluluk taşıyan, toplumsal sorunlara duyarlı, eleştirel bakış açısına sahip ve üretken bireyler yetiştirmek yer almaktadır. Bireylere bu özelliklerin kazandırılabilmesi, eğitim ortamlarında düzenlemeye gidilmesini gerektirir. Eğitim, evde, okulda, sokakta dahi devam eden bir süreçtir; ancak bunun sistematik ve istendik bir şekilde gerçekleştirildiği yer, okullardır. Okul sadece ortak bir ulusal ideolojinin ve tarihsel belleğin kazandırıldığı yer değil, öğrencilerin ailevi ve toplumsal özelliklerine bakılmaksızın eşit muamele gördüğü bir ortam olarak görülebilir. Bu ortam insanların farklılıklarının ve eşitsizliklerinin ötesinde onursallık açısından eşit oldukları ve hukuksal ve siyasal anlamda eşit muamele görmeleri gerektiği düşüncesine dayanır (Schnapper, 1998). Tüm bu özellikler demokrasinin bir gereğidir. Demokrasi sözlük anlamı itibariyle halkın kendi kendini yönetme biçimi olarak tanımlanmaktadır. Demokrasi hükümetler için alışıldık bir kavram olmakla birlikte yalnızca yönetim biçimlerini ifade etmede kullanılan bir kavram değildir. Eğitim alanında demokrasi, davranışsal olarak birebir katılımcı bir süreç olarak ele alınır. Buradaki temel düşünce, insanların, kendilerini etkileyen kararların alınması sürecine yakından ve yaygın bir biçimde katılmalarını sağlamaktır (Taçman, 2006). Demokrasilerin eğitime olan ihtiyacı, yaşam biçimini düzenlemeyi hedefleyen diğer sistemlerle benzerdir. Her sistem gibi demokrasi de varlığını sürdürebilmek için kendi değerlerini benimsemiş insanlara ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyacı karşılamamanın en sağlıklı ve en güvenilir yolunun ise eğitimle kültürlenme yolundan geçtiği söylenebilir (Yeşil, 2010).

Okulların, toplumun mevcut kültürünü yeni yetişenlere aktarması, değişik yaşantılara sahip olarak toplumun farklı kesimlerinden ve alt kültürlerinden okula gelenler arasında bütünleşmeyi sağlaması, çatışmaları azaltması, ulusal çıkarlar çevresinde ortak bir birlik bilinci ve güç oluşturması beklenir (Şişman, 2002). Demokratik okul tıpkı demokrasi gibi kendi kendine ortaya çıkan bir durum değildir. Demokratik okul, eğitimcilerin demokrasiyi yaşamın içerisine uyarlamak için yaptıkları düzenlemelerin, oluşturdukları ortamın bir sonucudur (Apple ve Beane, 2006).

Ülkemizde demokrasi bilincinin aşılması için okullarda verilen eğitimin yanı sıra çeşitli projelerle de (Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri, Kamusal Başarı Modeli, Yurttaş Olmak İçin) yürütülmüştür (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2014). Bu çalışmaların demokrasi bilincini geliştirmede katkısı oldukça önemlidir. Ancak tüm bunların davranışa dönüşmesi demokratik bir okul kültürünün tesis edilmesiyle olanaklı hale gelir. Demokrasinin tüm ilke ve kurallarıyla yerleşmesi, bunun bir yaşayış biçimi olarak benimsenmesiyle mümkündür. Demokrasi, özelliği gereği ancak yaşanarak öğrenilebilir. Demokrasinin yaparak yaşayarak öğrenilmesi, eğitim ortamlarının bu amaca yönelik olarak düzenlemesini gerektirir. Bu anlamda öğretmen ve yöneticilerin

davranışlarını şekillendiren değerler ve anlamların bir toplamı olan okul kültürünün eşit, aktif, adil bir şekilde tüm bireylerin rol aldığı, kısacası demokratik olması gerekmektedir. Eğitim sürecine demokratik katılım ile bireyler;

- Sorumluluk, özgüven ve kendileri hakkında olumlu düşünce geliştirirler.
- Karar almayı,
- Kendi görüşünü ifade etmeyi başka görüşleri saygı duymayı,
- Kendi görüşlerini duyurmayı ve başkalarının görüşünü dinlemeyi,
- Soru sormayı ve tutum oluşturmayı,
- Kendileri ve başkalarıyla ilgilenmeyi,
- Kendi hakları ve sınırlıkları ile sorumluluklarını öğrenirler (USAİD Projesi, 2012).

Demokratik okul veya demokratik eğitim süreci içerisinde yer alan birçok kavram ve öge vardır. Bunlar, demokratik değerler, demokratik tutum, demokratik davranış, demokratik okul, demokrasi algısı vs. olarak sıralanabilir. Ülkemizde demokrasi ile ilgili bu kavramlar üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların daha çok demokratik değer (Akın ve Özdemir, 2009; Güven ve Akkuş, 2004; Karadağ vd., 2006; Kolaç ve Karadağ, 2012; Selvi, 2006; Yiğittir ve Öcal, 2010; Yüksel, Bağcı ve Vatansever, 2013) ve demokratik tutum (Büyükkaragöz ve Kesici, 1996; Gömleksiz ve Kan, 2008; Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Dicle, 2006; Saracaloğlu, Evin ve Varol, 2004; Şimşek vd., 2004; Taçman, 2006; Toper, 2007) kavramları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun yansira demokrasinin, demokratik eğitimin ve demokratik okul kültürünün tanımlanması ve yeterliklerinin belirlenmesi ile ilgili çalışmalar da (Demirbolat, 1999; Şahin, 2004; Şişman, Güleş ve Dönmez, 2010) bulunmaktadır. Bunların yanı sıra demokratik tutum ölçeği geliştirme ve uyarlama ile ilgili de çalışmalar bulunmaktadır. Gözütok (1995) tarafından yapılan bir çalışmada “Teacher Opinioaire on Democracy” başlıklı bir ölçek Türkçeye “Demokratik Tutum Ölçeği” olarak çevrilmiş ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Zencirci’nin (2003) yaptığı bir çalışmada 24 maddeden ve tek boyuttan oluşan “Demokratik Tutum Algısı Ölçeği” ile 18 maddeden ve tek boyuttan oluşan “Demokratik Değerler Ölçeği” geliştirmiştir. Erdem ve Sarıtış (2006) tarafından sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin algılarına göre öğretim elemanı davranışlarının demokratikliği, 57 maddelik bir anket formu ile değerlendirilmiştir. Kesici’nin (2008) araştırmasında kullandığı ve kendisinin Türkçeye uyarladığı “Demokratik Olmayan Öğretmen İnançları Ölçeği” demokrasi eğitimi alanı ile ilgili bir başka ölçektir. Yeşil (2010) tarafından yapılan bir çalışmada demokratik öğretmen davranış kararlılığı ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği incelenmiştir.

Alan yazın taraması sonucunda demokratik okul kültürü ile ilgili yapılan çalışmaların yürütüldüğü örneklemelerin genelde öğretmen ve öğretmen adaylarının olduğu, lise ve ilköğretimlerde yapılan çalışmaların sınırlı olduğu, ayrıca demokratik okul kültürü algısı ile ilgili herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Oysaki demokratik okulun bir gereği olarak okulun tüm bileşenlerinin karar verme sürecinde olması gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, okul bileşeninin en genç ve en önemli üyesi olan öğrencilerin demokratik okul kültürü algısı, gelecek nesillerin nasıl bir demokrasi bilincine sahip olacağı hakkında fikir verecektir. Çünkü okullar ve toplum birbirinin aynasıdır (Şişman vd., 2010). Öğrenciler birer yetişkin olduklarında, okulda öğrendikleri davranışları toplumda sürdürmeye devam ederler (Morrison, 2008). Söz sahibi olma, karar almada genelde göz ardı edilen öğrencilerin bu konudaki görüşleri, okul kültürünün yeniden düzenlenmesine, programların gözden geçirilmesine katkıda bulunacaktır. Eğitim sürecine demokratik katılımının önemi, demokratik okulların gerekliliği, özellikle ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmaların sınırlılığından hareketle bu çalışmada ilk olarak demokratik okul kültürü ölçeği geliştirilme süreci ele alınmış ardından ortaöğretim öğrencilerinin demokratik okul kültürü algısı çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Birey olmak adına önemli bir dönem olan ortaöğretimdeki öğrencilerin demokratik okul kültür algılarının belirlenmesi, bu süreci etkileyen dinamiklerin incelenmesinin demokratik bir okul kültürünün yaratılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Katılımcılar

Bu çalışmada, kullanılan ölçme aracının geliştirildiği (açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi için 2 ayrı grup) ve araştırmanın yürütüldüğü grup olmak üzere 2 farklı katılımcı grubu bulunmaktadır. Ölçek geliştirme sürecinde açımlayıcı faktör analizi (AFA) için çalışma grubunu, lise öğrenimine devam eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 337 öğrenci oluşturmaktadır. Bu grubun %36.2'si ($n = 122$) kadın, %63.8'i ($n = 215$) erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %49.3'ü ($n = 166$) devlet okuluna, %50.7'si ($n = 171$) özel okula devam etmektedir. Bu öğrencilerden %1.2'si ($n = 4$) hazırlık sınıfında, %30'u ($n = 101$) 9. sınıfta, %27.6'sı ($n = 93$) 10. sınıfta, %28.2'si ($n = 95$) 11. sınıfta ve %13.1'i ($n = 44$) 12. sınıfta okumaktadır.

Ölçek geliştirme sürecinde, geçerlik çalışması için yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için AFA'nın yapıldığı gruptan farklı ancak demografik olarak bu gruba benzer 325 lise öğrencisinden veri toplanmıştır. Bu grubun %38.8'si ($n = 119$) kadın, %61.2'si ($n = 188$) erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %44.6'sı ($n = 137$) devlet okuluna, %55.4'ü ($n = 170$) özel okula devam etmektedir. Bu öğrencilerden %25.4'ü ($n = 78$) 9. Sınıfta, %24.8'i ($n = 76$) 10. sınıfta, %29'u ($n = 89$) 11. sınıfta ve %20.8'i ($n = 64$) 12. sınıfta okumaktadır.

Lise öğrencilerinin demokratik okul kültürü algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi bu grup üzerinden elde edilen verilerle yapılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla kişisel bilgi formu ve araştırmacılar tarafından geliştirilen Demokratik Okul Kültürü Algısı Ölçeği (DOKAÖ) kullanılmıştır. Lise öğrencilerinin demokratik okul kültürü algılarını belirlemek amacıyla Demokratik Okul Kültürü Ölçeği, Crocker ve Algina (1986) ve Cronbach (1984) tarafından önerilen veri toplamadaki analitik süreç izlenerek geliştirilmiştir. İlk olarak ölçeğin amacı ve ölçülecek özellikler belirlenmiştir. Ölçek için madde havuzu oluşturmak amacıyla demokratik okul kültürünün tanımlanması, yeterliklerinin belirlenmesi, demokratik davranışların, değerlerin ve tutumların ölçülmesi ile ilgili yapılan araştırmalar incelenmiştir. Bu çerçevede yazılan 54 madde için taslak form oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak formda yer alan maddelerin demokratik okul kültürü algısını ölçmeye ne derece uygun olduğu, ölçme ve değerlendirme (n=6) ve eğitim yöntemi teftişi ve planlaması alan uzmanlarının (n=2) görüşüyle değerlendirilmiştir. Alan uzmanlarının ortak görüşleriyle 8 madde ölçekten çıkartılmış ve kalan 46 madde üzerinde ise anlaşılabilirlik açısından çeşitli düzeltmeler yapılarak uygulama formu oluşturulmuştur. Uygulama formunda yer alan her bir maddeye verilecek tepkiler, “hiçbir zaman”(1), “nadiren”(2), “bazen”(3), “çoğunlukla”(4), “her zaman”(5) şeklinde beş kategorili olarak derecelendirilmiştir. Buna göre ölçekten elde edilen daha yüksek puanlar, demokratik okul kültürü algısının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Hazırlanan ölçeğin yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla verilere açıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. Faktör analizi yapılmadan önce verilerin bu analizin sayıltılarını karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Bu amaçla önce verilerin hatasız girilip girilmediği kontrol edilmiştir. Varsayımların test edilmesi sonrası 30 kişi veri setinden çıkartılmış ve analize 307 kişi ile devam edilmiştir.

Faktör analizinden önce yapılan madde analizinde ölçekten, madde-toplam korelasyon 0.20'nin altında olan 6 madde çıkartılmıştır. Ardından yapılan faktör analizinde ise ilk faktörde 0.30'un üzerinde faktör yükü vermeyen 14 madde ölçekten çıkartılmıştır. Ölçekte yer alan 3. ve 5. maddelerin asıl olarak ilk faktöre yüksek yük vermemesine rağmen bu maddelerin içeriği göz önünde bulundurularak ölçekte yer almalarına karar verilmiştir. AFA sonucu ortaya konan bu yapının, tek boyut üzerine kurulduğu söylenebilir. 26 maddeden oluşan tek boyut ölçeğin %44.3'ünü açıklamaktadır. Ayrıca ölçekte yer alan maddelerin faktör yük değerli 0.303 ile 0.795 arasında değişmektedir. Ölçeğin güvenilirliği için, bir iç tutarlık katsayısı olan Cronbach's Alpha katsayısı 0.944 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınabilecek puanlar 26 ile 130 arasında

değişmekte; yüksek puanlar, öğrencinin okul kültürünü düşük puana göre daha demokratik olarak algıladığını göstermektedir.

Ölçek geliştirme çalışmasında yapılan AFA sonucunda belirlenen tek faktörlü yapının geçerliğine kanıt elde etmek amacıyla ikinci bir çalışma yapılmıştır. Pilot uygulamanın yapıldığı örnekleme benzeyen ve 325 lise öğrencisinden oluşan başka bir gruptan, AFA çalışmalarına dayanarak hazırlanan demokratik okul kültürü algısı ölçeği aracılığıyla veri toplanmış ve bu veriler üzerinde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) çalışmaları yürütülmüştür. Elde edilen verilerin DFA uygulamaya uygun olup olmadığı, verilerin DFA'nın sayıtlarını sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiştir. Yapılan inceleme sonucu 18 kişi veri setinden çıkarılmış; analize 307 kişi ile devam edilmiştir. DFA'dan elde edilen modelin geçerliğini değerlendirmek için alanyazında, χ^2 'nin örneklem büyüklüğüne duyarlı olması nedeniyle, normlaştırılmış ki-kare olarak adlandırılan χ^2/sd oranının kullanılması önerilmekte; büyük örneklemelerde bu oranın 3'ün altında olması mükemmel uyumun, 5'in altında olması ise orta düzeyde uyumun göstergesi kabul edilmektedir (Kline, 2005). RMSEA ve RMR değerlerinin 0.05'ten küçük veya eşit olması iyi bir uyumu, 0.05 ile 0.08 arasında olması yeterli bir uyumu, 0.08 ile 0.10 arasında olması ise orta düzeyde uyumu göstermektedir (Brown, 2006). CFI değerinin ise 0.95'ten daha büyük olması mükemmel uyumun, 0.90 ve üzerinde olması kabul edilebilir bir uyumun göstergesidir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Analizler sonucunda RMSEA = .081; CFI = .97; SRMR = .054 olarak elde edilmiştir. Ayrıca $\chi^2 = 878.45$ ($sd = 295$) istatistiğinin manidar olduğu ($p < .01$) gözlenmiş ve $\chi^2/sd = 2.97$ olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, modelin kabul edilebilir bir uyum iyiliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Kişisel bilgi formunda öğrencilerin cinsiyeti, devam ettikleri kurum türü, sınıf düzeyleri, okul türleri, kardeş sayıları, anne eğitim durumları, baba eğitim durumları ve ailenin gelir düzeyi ile ilgili sorular yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada, öğrencilere uygulanan ölçekle elde edilen veriler, uygun istatistiksel teknikler kullanılarak analiz edilmiş ve tablolştırılmıştır. Öğrencilerin cinsiyeti, devam ettikleri kurum türü, kardeş sayılarına göre demokratik okul kültürü algılarının farklılaşıp farklılaşmadığı t-testi ile incelenmiştir. Öğrencilerin demokratik okul kültürü algılarının devam ettikleri okul türü, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve gelir durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. ANOVA yapılmadan önce varyansların homojenliği Levene Testi ile test edilmiş ve ele alınan tüm durumlar için bu sayıtlının karşılandığı görülmüştür. ANOVA sonucunda anlamlı çıkan farkların hangi grup veya gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla POST HOC çoklu karşılaştırma testleri uygulanmıştır.

Bulgular

Demokratik okul kültürü algısının, öğrencilerin cinsiyeti, devam ettikleri kurum türü ve kardeş sayılarına göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla ölçekten elde edilen toplam puan “ilişkisiz örneklem için t-testi” ile analiz edilmiş, sonuçlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

DOKAÖ Puanlarının Cinsiyet, Kurum Türü ve Kardeş Sayısına Göre t-testi Sonuçları

Değişkenler	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>sd</i>	Ortalama fark	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Cinsiyet</i>							
Kadın	119	90.287	21.394	305	2.208	.902	.368
Erkek	188	88.079	20.580				
<i>Kurum türü</i>							
Devlet	137	85.347	20.146	305	-6.478	-2.729	.007
Özel	170	91.826	21.093				
<i>Kardeş Sayısı</i>							
2 ve daha az	180	90.980	20.232	299	4.661	1.922	.056
2’den çok	121	86.319	21.202				

Tablo 1’de görüldüğü üzere kadın öğrencilerin ölçek puanları ($\bar{X} = 90.287$; $S = 21.394$; $n = 119$) erkek öğrencilerin puanlarından ($\bar{X} = 88.079$; $S = 20.580$; $n = 188$) daha yüksektir ancak bu fark manidar değildir. Buna göre cinsiyete göre lise öğrencilerinin demokratik okul kültürü algılarının manidar farklılık göstermediği ($t_{305} = 0.902$, $p > .05$) belirlenmiştir.

Yine Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerin demokratik okul kültürü algılarının kurum türüne bağlı olarak farklılık gösterdiği görülmektedir ($t_{305} = -2.729$, $p < .05$). Buna göre özel okula devam eden öğrencilerin ölçek puanları ($\bar{X} = 91.826$; $S = 21.093$; $n = 170$) devlet okuluna devam eden öğrencilerin ölçek puanlarından ($\bar{X} = 85.347$; $S = 20.146$; $n = 137$) manidar bir şekilde daha yüksektir. Özel okullardaki öğrencilerin kendi okullarındaki kültürel yapıyı devlet okulundaki öğrencilerden daha demokratik olarak algıladıkları diğer bir ifadeyle özel okulların devlet okullarından daha demokratik bir kültür ortamına sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 1 incelendiğinde 1 ve 2 kardeşi olan öğrencilerin ölçek puanlarının ($\bar{X} = 90.980$; $S = 20.232$; $n = 180$) 2’den fazla kardeşi olan öğrencilerin ölçek puanlarından ($\bar{X} = 86.319$; $S = 21.202$; $n = 121$) daha yüksek olduğu ancak bu farkın anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin okullarındaki kültürü demokratik olarak algılama düzeylerinin, kardeş sayısına göre manidar bir farklılık göstermediği ($t_{299} = 1.922$, $p > .05$) belirlenmiştir.

Öğrencilerin demokratik okul kültürü algılarının devam ettikleri okul türüne, sınıf düzeyine, anne eğitim düzeyine, baba eğitim düzeyine ve gelir düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği, tek yönlü varyans analizi ile

incelenmiştir. Bunun öncesinde, ele alınan değişkenlere ait öğrenci sayıları, ortalama ve standart sapmalarını içeren betimsel istatistikler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2
DOKAÖ Puanlarının Ele Alınan Değişkenlere Göre Betimsel İstatistikleri

Değişkenler	n (%)	$\bar{X}$	S
<i>Okul Türü</i>			
Anadolu Lisesi (AL)	147 (%47.9)	92.89	20.41
Fen Lisesi (FL)	20 (%6.5)	86.92	20.99
Anadolu/Sağlık Meslek Lisesi (SML)	23 (%7.5)	78.96	22.41
Genel Lise (GL)	33 (%10.7)	93.85	19.20
Endüstri Meslek Lisesi (EML)	84 (%27.4)	83.29	20.05
<i>Sınıf</i>			
1. sınıf	78 (%25.4)	92.08	20.31
2. sınıf	76 (%24.8)	91.44	19.49
3. sınıf	89 (%29)	88.47	20.29
4. sınıf	64 (%20.8)	82.76	23.03
<i>Anne Eğitim Düzeyi</i>			
Ortaokul ve altı	117 (%38.2)	86.36	22.30
Lise	77 (%25.2)	87.18	19.93
Üniversite ve üstü	112 (%36.6)	92.96	19.60
<i>Baba Eğitim Düzeyi</i>			
Ortaokul ve altı	89 (%29.2)	86.39	22.64
Lise	77 (%25.2)	86.19	19.74
Üniversite ve üstü	139 (%45.6)	91.97	20.19
<i>Gelir Düzeyi</i>			
1500 TL ve altı	77 (%27.2)	83.48	20.98
1500 TL -3000 TL	83 (%29.3)	88.49	21.38
3000 TL ve üstü	123 (%43.5)	92.73	20.04

Tablo 2’ye göre araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%47.9) Anadolu Lisesine devam etmekte olup, Anadolu/Sağlık Meslek Liseleri (%7.5) ile Fen Liselerine (%6.5) devam eden öğrenci sayısı en azdır. Ortalamalara göre en yüksek ölçek puanına sahip olan öğrenciler yine Anadolu Lisesi öğrencileri iken, en düşük puana sahip olan öğrencilerin Anadolu/Sağlık Meslek Lisesi ve ardından Endüstri Meslek Lisesi’ne devam eden öğrencilerin olduğu görülmektedir.

Sınıf değişkenine göre her sınıf düzeyinde yaklaşık olarak benzer oranda öğrenci bulunmaktadır. Sınıf düzeylerine göre öğrencilerin ölçek puanları incelendiğinde en yüksek puana sahip öğrencilerin 1.sınıf ($\bar{X}$ = 92.08); en düşük puana sahip öğrencilerin ise 4.sınıf ($\bar{X}$ = 82.76) öğrencilerinin olduğu görülmektedir.

Anne ve baba eğitim düzeylerine göre anne ve babası üniversite veya daha üzeri bir eğitim düzeyine sahip olan öğrencilerin ölçek puanlarının en yüksek olduğu görülmektedir. Anne eğitim düzeyine göre en düşük ölçek puanına sahip öğrenciler, annesi ortaokul ve altı düzeyinde ($\bar{x} = 86.36$) bir eğitim düzeyinde olanlar iken; baba eğitim düzeyine göre en düşük ölçek puanına sahip öğrencilerin, babası lise mezunu ($\bar{x} = 86.19$) olanların olduğu görülmektedir.

Gelir düzeyine göre araştırmaya katılan öğrencilerin (%43.5) çoğunluğunun 3000 TL ve üzeri bir aile gelirine sahip olduğu görülmektedir. Yine en yüksek ölçek puanına ($\bar{x} = 92.73$) sahip olan öğrencilerin bu gelir düzeyindeki öğrenciler olduğu görülmektedir.

Demokratik okul kültürü algısına dair elde edilen bu istatistiklerin belirtilen bu değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

DOKAÖ Puanlarının Ele Alınan Değişkenlere Göre ANOVA Sonuçları

Değişkenler	sd	F	p	Farkın Kaynağı
Okul Türü	(4.302)	4.91	.001	AL-SML,AL-EML, GL-SML, GL- EML
Sınıf	(3.303)	2.88	.036	1-4. 2-4
Anne Eğitim Düzeyi	(2.303)	3.28	.039	Ortaokul ve altı ile üniversite ve üstü
Baba Eğitim Düzeyi	(2.302)	2.81	.062	-
Gelir Düzeyi	(2.282)	4.756	.009	1500 altı ile 3000 ve üstü

Tablo 3'te öğrencilerin demokratik okul kültürü algılarının, devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F = 4.91, p < .05$). Başka bir deyişle, öğrencilerin demokratik okul kültürü algıları devam ettikleri okul türüne bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre, Anadolu Lisesi ($\bar{x} = 92.89$) ve Genel Lise öğrencilerinin ($\bar{x} = 93.85$) demokratik algı düzeyi puanları, Sağlık Meslek Lisesi ($\bar{x} = 78.96$) ve Endüstri Meslek Lisesi ($\bar{x} = 83.29$) öğrencilerinden anlamlı şekilde yüksektir. Anadolu Lisesi ve Genel Lise öğrencileri, okullarındaki kültür yapısını Sağlık Meslek Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinden daha demokratik olarak algılamaktadırlar.

Tablo 3'te öğrencilerin demokratik okul kültürü algısı, devam ettikleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F = 2.88, p < .05$). Diğer bir ifadeyle araştırmaya katılan öğrencilerin demokratik okul kültürü algısı sınıf düzeyine göre bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, 4. sınıf ($\bar{x} = 82.76$) öğrencilerinin algı puanları, 1. sınıf ($\bar{x} = 92.08$) ve 2.

sınıf ($\bar{x} = 91.44$) öğrencilerinkinden manidar düzeyde düşüktür. Bu bulguya göre 4. sınıf öğrencileri okul ortamlarını 1 ve 2. sınıf öğrencilerine göre daha az demokratik olarak değerlendirmektedirler.

Tablo 3'te öğrencilerin demokratik okul kültürü algılarının, anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($F = 3.28, p < .05$). Başka bir deyişle, öğrencilerin demokratik okul kültürü algısı anne eğitim düzeyine göre bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, annesi üniversite ve üstü eğitim bir eğitim düzeyine sahip ($\bar{x} = 92.96$) olan bireyler, bulundukları okulun kültürünü, annesi ortaokul ve altı ($\bar{x} = 86.36$) eğitime sahip olan öğrencilere göre daha demokratik olarak değerlendirmektedir.

Tablo 3'e göre öğrencilerin demokratik okul kültürü algısı, baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F = 2.81, p > .05$). Öğrencilerin bulundukları okullardaki kültürün demokratik olup olmadığına dair algısı, baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Öğrencilerin demokratik okul kültürü algısının, aile gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F = 4.756, p < .05$). Buna göre öğrencilerin demokratik okul kültürü algısı, aile gelir düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. LSD testinin sonuçlarına göre, gelir düzeyi 1500 altı olanlar ile 3000 üstü olanların demokratik okul kültürleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu gruplara ait ortalama ölçek puanları incelendiğinde, üst gelir düzeyinde olan bireylerin, alt gelir düzeyinde olan bireylere göre okul ortamlarını daha demokratik olarak algıladıkları söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada liselerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin demokratik okul kültürü algıları cinsiyet, kardeş sayısı, kurum türü, okul türü, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenlerine göre incelenmiştir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere ilk olarak demokratik okul kültürü algısı ölçeği araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin güvenirlik ve geçerliği için çeşitli incelemelerden sonra yapılan istatistiksel analizlerle belirtilen değişkenlere göre sonuçlar değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada ele alınan değişkenlerden biri cinsiyettir. Cinsiyet, tutum, algı, değer gibi kavramların incelendiği durumlarda bir etki yaratabilecek bir faktör olduğundan bu çalışmayla beraber birçok çalışmada ele alınan değişkenlerden biridir. Bektaş ve Kılıç'ın (2011) öğretmen adaylarının demokratik tutum ve okul kültürünü incelemeye yönelik yaptıkları çalışmada cinsiyete göre demokratik tutumun değişmediği, ancak okul kültürü algısının cinsiyete göre farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Erdem ve Sarıtaş'ın (2006) eğitim fakültesi

öğrencilerinin öğretim elemanlarının davranışlarının demokratikliğine ilişkin algılarını inceledikleri çalışmada yine bu değişkenin cinsiyetlere göre bir farklılık göstermediği ifade edilmiştir. Bu sonuç ayrıca Gözütok (1995), Büyükkaragöz ve Kesici (1996), Ercoşku ve Nalçacı (2011), Ektem ve Sünbül (2011) tarafından elde edilen sonuçlar ile paralellik göstermektedir. Bununla birlikte alanyazında demokrasi ile ilgili yapılan ve cinsiyet değişkeninin etkili olduğu çeşitli çalışmalar da yer almaktadır. Örneğin Büyükkaragöz (1990) tarafından yapılan araştırmada liseli kadın öğrencilerin demokratik tutum ve davranışları gösterme sıklıkları erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Moely ve diğerleri (2002) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin demokratik tutum ve becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği, kadınların daha olumlu bir tutuma sahip olduğu belirtilmektedir. Taçman (2007) tarafından yapılan bir çalışmada sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarında cinsiyete göre bir farklılık olup, bu farklılık kadınların lehinedir. Yine Gömleksiz ve Çetintaş (2011) öğretmen adayları üzerinde yaptıkları araştırmada kadın öğrencilerin demokratik tutumlarının, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Saracaloğlu ve diğerleri (2004) ise kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek demokratik tutumlara sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Kuş ve Çetin (2014) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada kadın öğrencilerin daha demokratik bir algıya sahip olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına dayanarak kadın ve erkek öğrencilerinin demokratik okul kültürü algıları arasında bir farklılık olmadığı, öğrencilerin benzer demokratik algılara sahip olduğu söylenebilir. Bu durum, öğrencilerin eğitim gördükleri okullarda öğretmen ve yöneticilerin öğrencilere olan yaklaşımlarının cinsiyete göre değişmediği, bir anlamda demokratik uygulamalarda cinsiyet ayrımının yapılmadığı anlamına gelebilir. Araştırma bulguları incelendiğinde kadın öğrencilerin ortalama 90; erkek öğrencilerin ise 88 gibi bir puana sahip oldukları görülmektedir. 26 maddelik ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 130; en düşük puanın ise 26 olduğu düşünüldüğünde, öğrencilerin bulundukları okul ortamını demokratik olarak yorumlaması ve bunun cinsiyete göre farklılık göstermemesi sevindiricidir. Çünkü demokratik bir toplumun oluşması yalnızca kadın veya yalnızca erkeklere değil; her iki cinsiyetin aktif katılımına bağlıdır. Bu anlamda okullarda cinsiyet ayrımı yapılmaksızın bu bilincin kazandırılması yönünde bir kültürün bulunduğu söylenebilir.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu öğrencilerin okul kültürünün demokratikliğine ilişkin algılarının öğrenim gördükleri okulların türüne göre farklılık göstermesidir. Buna göre özel okullardaki öğrenciler, okullarındaki eğitim-kültür ortamlarını devlet okullarındaki öğrencilere göre daha demokratik olarak algılamaktadır. Kalaycı (2005) tarafından yapılan bir çalışmada ilköğretim okulu öğrencilerinin okullarında hangi durumları problem olarak algıladıkları incelenmiştir. Buna göre devlet okulunda öğrenim gören öğrenciler için öğretmenlerin öğrencilere eşit davranmaması birinci sırada yer

alırken; özel okullarda öğrenim gören öğrenciler için öğretmenin bağırması birinci sırada yer almaktadır. Bu durum, öğrencilerin sınıflarındaki yaşantılarının bir göstergesi niteliğindedir. Öğretmenlerin adil davranması demokratik okul kültürünün bir gereği olup, bu davranışın devlet okullarında nispeten daha az sergilendiği görülmektedir. Özel okulu tercih eden ailelerin, sosyo-ekonomik durumu daha yüksek olan ailelerin olduğu bilinmektedir. Nitekim bu okullarda eğitim ücretsiz değil; ailelerin bütçesinden karşılanmaktadır. Özel okullarda sınıfların, devlet okullarındaki kadar kalabalık olmadığı, öğrencilerin, eğitim ortamında nispeten daha aktif olduğu söylenebilir. Özel okullarda öğrencilerin daha demokratik bir okul kültüründe yetişmesi ancak devlet okullarında bunun daha az sergilenmesi sosyal devlet anlayışına göre düşündürücüdür. Bu durum, MEB tarafından ortaya konan ortaöğretim kurumlarının amacını gerçekleştirmede devlet okullarının daha az işlevsel olduğunu göstermektedir.

Araştırmada incelenen bir diğer bağımsız değişken kardeş sayısıdır. Buna göre ortaöğretim öğrencilerinin demokratik okul kültürü algıları kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. 1 veya 2 kardeşi olanlar ile 2'den fazla kardeşe sahip olanların demokratik okul kültürü algıları benzerdir. Yüksel ve diğerleri (2013) tarafından yapılan bir çalışmada ilköğretim son sınıf öğrencilerinin demokratik değerlere sahip olma dereceleri incelenmiştir. Bu çalışmada ele alınan değişkenlerden biri ailedeki birey sayısı olup, uygulanan ölçeğin alt boyutlarının hiçbirinde ailedeki birey sayısına göre bir farklılık elde edilmemiştir. Yine Aydemir ve Aksoy (2010), Bektaş ve Kılıç (2011) tarafından yapılan çalışmalarda öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının sahip oldukları kardeş sayısına göre farklılık göstermediği belirtilmiştir. Kardeş sayısı ile ilgili elde edilen sonuç bu bulgular ile paralellik göstermektedir. Oysaki Gömleksiz ve Çetintaş'ın (2011) öğretmen adaylarının demokratik tutumlarını incelendikleri çalışmada öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayısına göre demokratik tutumları farklılaşmakta; kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin daha olumlu bir demokratik tutuma sahip oldukları belirtilmiştir. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre okullarda, öğretmen ve yöneticilerin öğrencilere olan yaklaşımlarında, öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayısının etkili olmadığı söylenebilir. Ancak öğrencilerin ölçekten elde ettikleri puanlar incelendiğinde 2'den az kardeşi olan öğrencilerin ölçek puanlarının 2'den fazla kardeşi olan öğrencilere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Her ne kadar bu fark, istatistiksel olarak anlamlı çıkmamış olsa da anlamlılık düzeyi incelendiğinde bunun sınır durumunda olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum, öğretmen ve yöneticilerin, 2'den az kardeşi olan öğrencilere daha demokratik davrandığı, bu öğrencilerin eğitim ortamlarında nispeten daha aktif bir rol aldığı şeklinde yorumlanabilir. Hiç şüphesiz, daha az kardeşe sahip olan öğrencilerin daha demokratik bir eğitim ortamında yetişmeleri sadece kardeş sayısı ile açıklanacak bir durum değildir. Bu değişkenin, anne-baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi vs. ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada ele alınan bir diğer değişken okul türü olup, öğrencilerin öğrenim gördükleri okulun türüne göre demokratik okul kültürü algılarının farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığa genel açıdan bakıldığında Endüstri ve Sağlık Meslek Liselerinin ölçek puanlarının diğer bir ifadeyle meslek liselerinin diğer okul türlerine göre daha düşük olduğu görülmektedir. Saracaloğlu ve diğerleri (2004) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının mezun oldukları okul türüne göre farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Buna göre mesleki teknik liselerden mezun olan öğretmen adaylarının daha düşük bir demokratik tutuma sahiptir. Benzer şekilde, Aydemir ve Aksoy (2010) tarafından yapılan çalışmada, meslek lisesi mezunu öğretmen adaylarının genel liselerden mezun olanlara göre daha olumsuz bir demokratik tutuma sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu çalışmada en düşük ölçek puanı ortalamasının 83 olduğu göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin genel itibarıyla okullarındaki ortamı demokratik olarak algıladıkları söylenebilir. Bu durum da okullarımızda genel olarak demokratik bir ortamın bulunduğu işaret edebilir. Ancak öğrencilerin okullarındaki demokratik kültüre ilişkin algısının, meslek liselerinde Anadolu lisesi ve genel liselerden daha düşük olması, meslek liselerindeki demokratik okul kültürünün daha zayıf olduğu biçiminde yorumlanabilir. En düşük puana sahip olan meslek liselerini tercih eden öğrencilerin alt gelir düzeyine sahip ailelerden gelen (Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı [EARGED], 2008), daha düşük akademik başarıya sahip öğrenciler olduğu (Çalışkan-Maya, 2008) bilinmektedir. Buna göre bu okullardaki eğitim ortamlarında öğrencilerin nispeten daha az aktif olduğu, öğrencilerin karar mekanizmalarında diğer okullardaki kadar etkin olmadığı, öğretmen ve yöneticilerin öğrencilere diğer okullara göre nispeten eşit davranmadığı söylenebilir.

Sınıf düzeyine göre öğrencilerin demokratik okul kültürü algıları incelendiğinde son sınıf öğrencilerinin alt sınıflara göre daha olumsuz demokratik bir okul kültürü algısına sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuç, Saracaloğlu ve diğerleri (2004) tarafından yapılan çalışmadan elde edilen daha genç öğretmen adaylarının daha olumlu bir demokratik tutuma sahip olduğu bulgusu ile paralellik göstermektedir. Gözütok (1995) tarafından yapılan araştırmada demokratik tutumların yaşa göre farklılaştığı saptanmıştır. Söz konusu araştırmada bulguların daha genç bireyler lehine olduğu belirtilmiştir. Erdem ve Sarıtaş (2006) çalışmasına göre eğitim fakültesinde öğrenim gören 1. sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre öğretim elemanlarının davranışlarını daha demokratik olarak algılamaktadırlar. Bununla birlikte sınıf seviyesi arttıkça demokratik algının ve tutumun da arttığını gösteren çalışmalar (Gürbüz, 2006; Kuş ve Çetin, 2014; Tessler ve Altınoglu, 2004; Yoğurtçu, 2010) bulunmaktadır. Öğrencilerin lise eğitimine başlamadan hemen önce 8. sınıfta Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi almaları, lise 1. sınıf öğrencilerinin demokratik okul kültürü algılarının diğer sınıflara göre daha yüksek çıkmasının bir nedeni olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla lise 1. sınıf öğrencilerinin

demokrasi ve insan hakları konusunda daha bilinçli oldukları, sahip oldukları hakları bilmeleri, eğitim sürecine aktif katılım konusunda daha istekli oldukları düşünülebilir. Bununla birlikte ergenlik döneminde olan öğrencilerin, yaşlarının dolayısıyla sınıf düzeylerinin ilerledikçe daha olgunlaşması, daha demokratik bir algı içerisinde olmaları beklendiği halde bu çalışmada böyle bir bulgunun elde edilmemesi şaşırtıcıdır. Ancak ergenlik döneminin “egosantrik” yani “benmerkezci” bir dönem olduğu da bilinmektedir. Ergenlerin sık sık kullandıkları iki cümle benmerkezci düşünce biçiminin tipik ifadesidir. Bunlardan birincisi “Ben her şeyle başa çıkabilirim, bana bir şey olmaz”; diğeri ise “Yetişkinler beni anlamıyor” ifadeleridir (MEB, 2014). Buna göre son sınıf öğrencilerinin okul ortamlarını daha az demokratik olarak yorumlaması içinde bulundukları dönemin bir sonucu olarak yorumlanabilir.

Anne-baba eğitim düzeyi değişkeninin ele alındığı bulgulara göre öğrencilerin demokratik okul kültürü algıları baba eğitim düzeyine göre farklılık göstermezken; annesi üniversite ve daha üzeri bir eğitime sahip bireylerin daha olumlu bir demokratik okul kültürü algısına sahip olduğu belirlenmiştir. Gömleksiz ve Çetintaş (2011) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının demokratik tutumları baba eğitim düzeyine göre farklılık göstermezken, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin olumsuz, annesi okuryazar olmayanların ise daha olumlu bir tutuma sahip oldukları belirtilmiştir. Bektaş ve Kılıç (2011) çalışmasında anne-baba eğitim düzeyinin öğretmen adaylarının demokratik tutum ve okul kültürü algılarında bir farklılaşmaya neden olmadığını belirtilmiştir. Yapılan çalışmalara göre anne-babanın eğitim düzeyi arttıkça bireylerin demokratik tutumlarının daha olumlulaştığı belirtilmektedir (Atasoy, 1997; Aycan ve Çalık, 2003; Doğanay ve Sarı, 2009; Gömleksiz ve Kan, 2008; Kuş ve Çetin, 2014; Lipset, 1986; Saracoğlu vd., 2004; Ural, 2010; Yoğurtçu, 2010). Annesi üniversite ve daha üzeri bir eğitim düzeyine sahip olan öğrencilerin daha demokratik bir okul kültürü algısına sahip olması yani eğitim ortamlarında daha etkin ve aktif rol alması, okul kültürünün bir bileşeni olan ailelerin bunun bilincinde olması ve karar mekanizmalarında yer alması, çocuklarını da bu yönde bilinçlendirmesinden kaynaklanıyor olabilir. Araştırmalar, bireyin demokrasi ve politika hakkında öğrendiklerinin birincil kaynağının aile (Davies, Gregory ve Riley, 1999), bireylerin katıldıkları tartışmaların ve medya kullanımının; ikincil kaynağın medya, televizyon ve gazetelerin; üçüncül kaynağın ise ailenin birer uzantısı olan akrabaların, toplumun bir nebze dini kurumların olduğunu göstermektedir (Print, 2007). Araştırmalar anne-baba davranışlarının, tutumlarının bireyin iyi bir vatandaş olma, demokratik bir davranış kültürüne sahip olmada önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir, Ülkemizde Sarı ve Sadık (2011), tarafından yapılan çalışmada da öğretmen adaylarının demokrasiye ilişkin algılarını en çok etkileyen faktörler, aile, basın-yayın organlarındaki haberler ve arkadaş çevresi olduğu belirlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında daha eğitilmiş aileden gelen bireylerin, daha özgür, daha bilinçli, haklarının ve sınırlarının neler olduğunu

bilen bireyler olarak yetiştiği söylenebilir. Ancak anne eğitim düzeyi daha düşük olan öğrencilerin okul ortamını daha az demokratik olarak algılaması, okulda bu öğrencilere yönelik demokratik olmayan davranışlar gösterilmesi ya da onların okul kültürünü daha az demokratik algılamasından kaynaklanabilir.

Gelir düzeyine göre öğrencilerin demokratik okul kültürü algılarının değiştiği, daha üst düzey gelire sahip olan aileden olan bireyler, bulundukları okulların kültürünü daha demokratik olarak algılamaktadır. Bu bulgu Aydemir ve Aksoy (2010), Gömleksiz ve Çetintaş'ın (2011) çalışmalarında elde ettikleri bulgunun aksi yönde çıkmıştır. Literatürde yapılan bazı çalışmalarda (Baviskar, Fran, ve Malone, 2004; Karatekin vd., 2010; Kuş ve Çetin, 2014; Marcus, Mease ve Ottemoeller, 2001) aile gelir düzeyinin demokratik algının üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu, üst düzey gelire sahip bireylerin daha olumlu bir demokratik algıya, tutuma sahip olduğu görülmektedir. Her ne kadar genel itibarıyla gelir düzeylerine göre öğrencilerin ölçek puanları yüksek olsa da üst gelir düzeyine sahip bireylerin ölçek puanlarının alt düzeydeki öğrencilerden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu, okul ortamlarında farklı gelir düzeyindeki bireylerin eşit demokratik haklara sahip olmadığı, bireylerin farklı uygulamalara tabi tutulduklarının bir göstergesi niteliğindedir. Buna göre üst gelir düzeyine sahip öğrenciler eğitim ortamlarında daha aktif rol alırken, alt gelir grubundaki öğrenciler biraz daha geri planda kalmaktadır.

Okul ortamında tüm öğrencilerin eşit haklara sahip olması, öğretmenlerin ve yöneticilerin, herhangi bir özelliği göz önünde bulundurmaksızın hepsine eşit uygulamada bulunması, her bireyin eşit ve aktif rol alması demokrasinin bir gereğidir. Eğitim programlarında-ortamlarında, bu çalışmada ele alınan veya alınmayan herhangi bir değişkene göre demokratik algılarda bir farklılık çıkmasını engelleyecek düzenlemelerin yapılması önerilmektedir. Bu çalışmada incelenen bağımsız değişkenlerin birbirinden bağımsız olmadığı düşünülmektedir. Örneğin, aile gelir düzeyi ile anne eğitim düzeyinin ilişkili olduğu söylenebilir. Bu değişkenlerin ilişkilendirilerek, benzer veya başka örneklemeler üzerinde demokratik okul kültürü algısının incelenmesi, okul ortamlarındaki demokratik davranışları etkileyen dinamiklerin daha detaylı olarak ortaya konmasını sağlayabilir.

Yapılandırılmış Öz/Structured Abstract

Examining of High School Students' Perceptions of Democratic School Culture

Kübra Atalay Kabasakal¹, Sakine Göçer Şahin², Hülya Kelecioğlu³, Selahattin Gelbal⁴, Burcu Atar⁵, Nuri Doğan⁶

Background. The relations between education and democracy are in agreement more in terms of moral values which are specified for the welfare of human life. Accordingly, an objective of schools is also to raise democratic individuals. Democratic school is the involvement of the administrators, teachers, students, parents, and shortly of all the components of school in the process of the individuals' education (Apple and Beane, 2006). The establishment of democracy with all its principles and rules is only possible through the adoption of it as a lifestyle. Due to its characteristics, democracy can only be learnt by experiencing it. Learning democracy with experience requires that educational environments should be arranged in accordance with that aim. In this sense, school culture, which is the sum of the values, and meanings shaping teachers' and administrators' behaviours should be a place where all individuals take part in equally and actively; and it should be democratic in short.

There are numerous concepts and elements available in a democratic school or in the process of democratic education. They can be listed as democratic values, democratic attitudes, democratic behaviours, democratic school, democracy perception, and so on. Various studies were performed on these concepts of democracy in our country. Reviewing the literature, it was seen that the samples through which the studies were performed were usually composed of teachers and prospective teachers, that the studies conducted in high schools and primary schools were limited, and that no studies were available with regard to the perception of democratic school culture.

Purpose. This study evaluates secondary education students' perceptions of democratic school culture according to several variables.

Methods. The study group of the research was composed of different numbered of high school students participating in the study group voluntarily. A personal

¹PhD, Hacettepe University, Ankara-Turkey, katalay@hacettepe.edu.tr, ²Res. Asst. Hacettepe University, Ankara-Turkey, sahin@hacettepe.edu.tr, ³Prof. Dr., Hacettepe University, Ankara-Turkey, hulyaebb@hacettepe.edu.tr, ⁴Prof. Dr., Hacettepe University, Ankara-Turkey, gelbal@hacettepe.edu.tr, ⁵Assoc. Prof. Dr., Hacettepe University, Ankara-Turkey, burcua@hacettepe.edu.tr, ⁶Assoc. Prof. Dr., Hacettepe University, Ankara-Turkey, nurid@hacettepe.edu.tr

information form and the Democratic School Culture Perception Scale (DSCPS) developed by the researchers were used for data collection purposes. A draft form was prepared for the 54 items written after reviewing the literature. The fit of the items included in the draft form for measuring democratic school culture perceptions was assessed by consulting to the views of the experts in measurement and evaluation and in educational management, supervision and planning. With the shared views of the field experts, 8 of the items were removed from the scale, and the form for implementation was created by carrying out some modifications on the remaining 46 items for clarity.

The exploratory factor analysis (EFA) was performed for the data coming from the pilot study done for providing evidence for the construct validity of the scale prepared. Prior to performing the factor analysis, the data were examined to check whether or not they met the assumptions of the analysis. In consequence of the factor analysis performed for the purposes of providing evidence for the construct validity of the scale and for determining the factor structure of the scale, it was found that it was a single-factor scale. For the reliability of the scale Cronbach Alpha coefficient, an internal consistency coefficient, was calculated as 0.944.

Data collected from another group of high school students which was similar to the sample of pilot study through the scale of democratic school culture perception which had been prepared on the basis of EFA study; and CFA study was performed for the data. The fit indices calculated through CFA showed that the model has an acceptable goodness of fit.

The data obtained through the scale were analysed by using appropriate statistical techniques and were then tabulated. Whether or not the students' perceptions of democratic school culture differed according to gender, the type of educational institution they attended and the number of brothers or sisters they had was analysed with the *t*-test. Whether their perceptions of democratic school culture differed on the basis of the type of school they attended, their grade level, their mother's education level, their father's education level and of their family income was analysed through one-way variance analysis (ANOVA). Prior to ANOVA, the homogeneity of the variances was tested through the Levene Test, and the hypothesis was found to be met for all of the situations considered. So as to determine from which group or groups the significant differences stemmed in consequence of ANOVA, the POST HOC multiple comparison tests were carried out.

Findings. The total scores obtained from the scale for the purposes of analyzing whether students' perceptions of democratic school culture differed on the basis of gender, the educational institution they attended and the number of brothers or sisters they had were analyzed via the "*t*-test for unrelated samples". The female students' scale scores are higher than those of male students'; yet,

the difference is not significant. Accordingly, high school students' perceptions of democratic school culture were not found to be statistically significant ($t_{305} = 0.902, p > .05$).

Findings shows that, the students' perceptions of democratic school culture differ according to the type of educational institution that they attend ($t_{305} = -2.729, p < .05$). Thus, the scale scores of students attending private schools are significantly higher than those attending public schools. The findings also demonstrates that the scale scores of students with 1 or 2 brother(s)/sister(s) are higher than those with more than 2 brothers or sisters, but that the difference is not statistically significant ($t_{299} = 1.922, p > .05$).

As is clear from results, students' perceptions of democratic school culture differ significantly ($F = 4.91, p < .05$) on the basis of the type of school they attend. According to the LSD test results conducted to see between which groups the differences were available, the perception scores of Anatolian high school students and of general high school students are significantly higher than those of medical vocational high school students' and vocational high school students'.

Results also makes it clear that students' perceptions of democratic school culture differ significantly ($F = 2.88, p < .05$) according to their grade level. According to the LSD test results conducted to see between which groups the differences were available; it was found that the 4th graders' perception scores were significantly lower than those of the 1st graders', and 2nd graders'. Accordingly, the 4th graders consider their school environment as more democratic than the 1st and 2nd graders do.

Results demonstrates that a significant difference is available in students' perceptions of democratic school culture in terms of their father's and mother's education level ($F = 3.28, p < .05$). The results of the LSD test conducted to see between which groups the differences were available showed that the individuals whose mother received university education or further education considered their school environment as more democratic than those whose mother received secondary school education or less education did.

According to results, students' perceptions of democratic school culture do not differ significantly on the basis of their father's level of education ($F = 2.81, p > .05$). It was found that students' perceptions of democratic school culture differed significantly on the basis of their family income levels ($F = 2.282, p < .05$). Accordingly, their perceptions differed significantly according to the level of their family income.

Conclusion. This research evaluates high school students' perceptions of democratic school culture according to such variables as gender, the number of brothers or sisters, and the type of educational institution they attend, their

grade levels, their mother's education level, their father's education level, and their family income.

Based on the results of this study, it may be said that there are no differences between male and female students' perceptions of democratic school culture, and that they had similar perceptions. It was pleasing that it did not differ according to gender; because the formation of a democratic environment is dependent on the active participation of both genders rather than the participation of males or females only. Therefore, it may be said that there is a culture in schools aiming to establish such a consciousness in students without sex discrimination.

Another finding obtained in this research was that students' perceptions of how democratic their school culture was differed according to the type of school that they attended. Accordingly, students attending private high schools perceived the education-culture environments in their school as more democratic than those attending state high schools. Those students in private schools are raised in a more democratic environment but that this is less so in public schools is worth to reflect on. Another independent variable analyzed in this research was the number brothers or sisters that the students had. According to the findings obtained in this current study, it may be said that the number of brothers or sisters is not influential in teachers' and administrators' approaches to students in schools. Another variable considered in this research was the type of school that the students had attended, and it was found that students' perceptions of democratic school culture differed according to the type of school they attended. On looking at the difference from a general perspective, it was found that the scale scores for vocational schools and medical vocational schools were lower than the other types of schools. Considering the fact that the lowest scale score average was 83 in this research, it may be said that students in general perceive the environment in their school as democratic. This, in turn, can signal that democratic environments generally exist in our schools. Yet, the fact that students' perceptions of democratic culture in their school were lower in vocational high schools than in Anatolian high schools and general high schools may be interpreted as that democratic school culture is weaker in vocational high schools.

On evaluating students' perceptions of democratic school culture on the basis of grade levels, it was found that the final year students had more negative perceptions than the students of other grade levels. Thus, it may be thought that the first year students at high schools are more conscious of democracy and human rights, more knowledgeable about their rights, and that they are more eager to participate actively in the process of education.

The findings obtained based on the variable of parents' levels of education also demonstrated that students' perceptions of democratic school culture did not differ according to their father's level of education, but that the students

whose mother received university education or further education had more positive perceptions of democratic school culture. When seen from this perspective, it may be said that people coming from more educated families are raised as individuals who are freer, more conscious and more informed of their rights and restrictions. However, the fact that students having a mother with lower level of education perceive the school environment as less democratic may be the consequence of their exposure to non-democratic treatment in schools or of their perceiving the school culture as less democratic.

According to the family's level of income, students' perceptions of democratic school culture differ, and consequently, those coming from families of higher income group perceive the school culture as more democratic. This indicates that individuals of differing income levels do not have equal democratic rights in school settings, and that they are exposed to differing practices. Thus, students of high income group play more active roles while students of low income group are ignored and put aside.

Democracy necessitates that each student has equal rights in schools, teachers and administrators treat students equally regardless of their personal characteristics and each student participates in the process actively. It is recommended in educational programmes and settings that arrangements should be made to prevent the emergence of differences in democratic perceptions due to variables which have and have not been considered in this current research. It is not thought that the independent variables analyzed in this study are independent of one another. For instance, it is believed that the family's level of income is related to mother's level of education. Analyzing the perceptions of democratic school culture with similar and different samples by relating those variables could enable us to exhibit in more details the dynamics influencing democratic behaviours in school environments.

Kaynaklar/References

- Akın, U. ve Özdemir, M.(2009). Öğretmen adaylarının demokratik değerlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: eğitim bilimleri fakültesi örneği. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 183-198.
- Apple, M. W. ve Beane, J. A. (2006). *The case for democratic schools*. Portsmouth, NH, Heinemann.
- Atasoy, A. (1997). *İlköğretim ikinci kademedeki demokrasi eğitimi ve ilköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aycan, N. ve Çalık, D. (2003). İlköğretim okullarında demokrasi eğitimi: Manisa ili örneği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 19-29.
- Aydemir, H. ve Aksoy, N. D. (2010). Eğitim fakültesi öğrencilerinin demokratik tutumlarının bazı değişkenlerle ilişkisi: Malatya örneği. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 265-279.
- Baviskar, S., Fran, M., & Malone, T. (2004). What democracy means to citizens-and why it matters. *European Review of Latin American and Caribbean Studies*, 76, 3-22.
- Bektaş, F., & Kılıç, D. (2011). Relationship between school culture perceived by teacher candidates and their democratic attitudes. *The New Educational Review*, 25(3), 128-138.
- Büyükkaragöz, S. (1990). *Demokrasi eğitimi*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Büyükkaragöz, S. ve Kesici, Ş. (1998). *Demokrasi ve insan hakları eğitimi*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Büyükkaragöz, S. ve Kesici,Ş. (1996). Öğretmenlerin hoşgörü ve demokratik tutumları. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, (3), 353-365.
- Çalışkan-Maya, İ. (2008). Teknik lise müdürlerinin döner sermaye işlerinin yönetiminde karşılaştıkları riskler ve yönetme yöntemleri. *Uluslararası Katılımlı III. Eğitim Yönetimi Kongresinde sunulan bildiri, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir*.
- Davies, I., Gregory, I., & Riley, S. C. (1999). *Good citizenship and educational provision*. London: Falmer Pres.
- Demirbolat, A. (1999). Demokrasi ve demokratik eğitim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 5(2), 229-253.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2009). Lise öğrencilerinin vatandaşlık algılarına etki eden faktörlerin analizi. *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Uşak Üniversitesi, Uşak*.

- EARGED, (2008). *EARGED Araştırma Raporu: Endüstri Meslek Lisesi ve Teknik Lise Öğrencilerinin ÖSS Başarısındaki Düşüş Nedenleri*.
- Eğitimde Etnikler Arası Entegrasyon Projesi, USAID (2012). *Öğrencilerin okulda demokratik katılımı, öğretmenler için el kitabı tasarısı*. Üsküp: İnsan Hakları ve İhtifaları Çözüm Merkezi.
- Ektem, I. S. ve Sünbül, A. M. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 159-168.
- Ercoskun, M. H. ve Nalçacı, A. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının empatik beceri ve demokratik tutumlarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 180, 204-215.
- Erdem, A. R. ve Sarıtaş, E. (2006). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretim elemanlarının davranışlarının demokratikliğine ilişkin algıları (PAÜ örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 525-538.
- Ertürk, S. (1982). *Eğitimde program geliştirme* (4. Baskı). Ankara: Metaksan
- Gömlüksiz, M. N. ve Kan A. Ü. (2008). Eğitim fakültesi ve tezsiz yüksek lisans programlarına kayıtlı öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 178, 44-63.
- Gömlüksiz, M. N. ve Çetintaş S. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları (Fırat, Dicle, 7 Aralık, Cumhuriyet ve Erzincan Üniversiteleri örneği). *Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 1-14.
- Gözütok, D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- Gürbüz, G. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. Sınıflarda vatandaşlık bilgisi dersinde demokrasi eğitimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Güven, A. ve Akkuş, Z. (2004). Demokratik değer kazanımında okulların rolü. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 217-224.
- Kalaycı, N. (2005). İlköğretim okulu öğrencileri okullarında hangi durumları problem olarak algılamaktadır? *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42, 167 -193.
- Karadağ, E., Baloglu, N. ve Yalçinkayalar, P. (2006). İlköğretim okulu yöneticilerinin öğretmenler tarafından algılanan demokratik tutumları ile öğretmenlerin demokratik değerleri üzerine ilişkisel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(12), 65-82.
- Karahan, T. F., Sardoğan, M. E., Özkamalı, E. ve Dicle, A. N. (2006). Öğretmen adaylarında demokratik tutum, nevrotik eğilimler ve kendini gerçekleştirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 149-158.

- Karatekin, K., Kuş, Z. ve Sönmez, Ö. F. (2010). İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algıları. *IX. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu içinde* (s. 89-95). Elazığ.
- Kesici, Ş. (2008). Democratic teacher beliefs according to the teacher's gender and locus of control. *Journal of Instructional Psychology*, 35(1), 62-69.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). New York: Guilford.
- Kolaç, E. ve Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının "değer" kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11(3), 762-777.
- Kuş, Z. ve Çetin, T. (2014). İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2), 1-22.
- Levin, B. (1998). The educational requirement for democracy. *Curriculum Inquiry*, 28(1), 57-79.
- Lipset, S. M. (1986). *Siyasal insan* (Çev. M. Tunçay). Ankara: Teori.
- Marcus, R. R., Mease, K., & Ottemoeller, D. (2001). Popular definitions of democracy from Uganda, Madagascar, and Florida, U.S.A. *Journal of Asian and African Studies*, 36(1), 113-132.
- MEB, (2014). Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri, Kamusal Başarı Modeli, Yurttaş Olmak İçin Projesi. Retrieved from <http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/Proj/DemEgVeOkulMecProjesi.pdf>
- MEB, (2014). Ergenlik dönemi ve gençlik sorunları. Retrieved from http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/42/22/966351/dosyalar/2013_08/14113932_ergenlikdonemivegencliksorunlari.doc
- Moely, B. E., Sterett, H. M., Ilustre, V., Niron, D., & McFarland, M. (2002). Psychometric Properties and Correlates of the Civic Attitudes and Skills Questionnaire (CASQ): A Measure of Students' Attitudes Related to Service-Learning. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 8(2), 15-26.
- Morrison, K. A. (2008). Democratic classrooms: Promises and challenges of student voice and choice. *Educational Horizons*, 87(1), 50-60.
- Print, M. (2007). Citizenship education and youth participation in democracy. *British Journal of Educational Studies*, 55(3), 325-345
- Saracaloğlu, A. S., Evin, İ. ve Varol, S. R. (2004). İzmir ilinde çeşitli kurumlarda görev yapan öğretmenler ile öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 335-364.
- Sarı, M. ve Sadık, F. (2011). Öğretmen adaylarının demokrasi algıları (Çukurova Üniversitesi örneği). *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 67-82.

- Selvi, K. (2006). Developing a teacher trainees' democratic values scale: Validity and reliability analyses. *Social Behavior and Personality*, 34(9), 1171-1178.
- Şahin, S. (2005). A study of school culture with some features of school as perceived by teachers and principals. *Educational Administration in Theory and Practice*, 39, 458-474.
- Şişman, M. (2002). *Örgütler ve kültürler*. Ankara: Pegem A
- Şişman, M., Güleş, H. ve Dönmez, A. (2010). Demokratik bir okul kültürü için yeterlilikler çerçevesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 167-182.
- Şimşek, U., Doymuş, K., Şimşek, Ü. ve Özdemir, Y. (2004). Öğrencilerin Demokratik tutumlarına grupla öğrenme yönteminin etkisinin incelenmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 387-396.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). New York: Allyn and Bacon.
- Taçman, M. (2006). Democratic attitudes of primary school teachers. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 1(1), 30-46.
- Tessler, M., & Altınoğlu, E. (2004). Political culture in turkey: connections among attitudes toward democracy, the military and islam. *Democratization*, 11(1), 21-50.
- Toper, T. (2007). *İlköğretim ikinci kademedeki demokrasi eğitimi: ikinci kademe öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranışları sergileme düzeyleri (KARS ili örneği)* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi, Kars.
- Ural, S. N. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin demokratik tutum ve empatik eğilim düzeylerine sosyal bilgiler dersinin etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 407-416.
- Yoğurtçu, A. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin demokratik tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Yüksel, İ., Bağcı, Ş. ve Vatansever, E. (2013). İlköğretim son sınıf öğrencilerinin demokratik değerlere sahip olma düzeylerinin belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12), 309-334.
- Zencirci, İ. (2003). *İlköğretim okullarında yönetimin demokratiklik düzeyinin katılım özgürlük ve özerklik boyutları açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.